

1907

ORADEA-MARE (N.-VĂRAD)

2 maiu st. v.

14 maiu st. n.

Ese in fiecare duminică

Redacțiunea:

Strada principală 375 a.

Nr. 18.

ANUL XXIX.

1893.

Pretul pe un an 10 fl.

Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.

Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.

Pentru România pe an 25 lei.

Hagi-Tudose.

Din volumul «Paraziți» premiat cu 5000 lei de Academia Română.

(Fine.)

Si urechile îl cam lasă; după ce vorbește singur și tare, s'aude din când in când, se sperie, se uită în toate părțile, și-și dăce:

— Na, Hagiule, cap sec, strigi cât te ia gura, par că cine știe ce-ai fi având! Iaca n'ai, n'ai, n'ai, ești sărac lipit!

Iar in mintea lui: «am, am ceva, dar e mai bine să ădic că n'am chi-
oră para».

VI.

Până la optzeci de ani nu i s'a întâmplat nimic Hagiului; nu l'a durut un dinte măcar; i-au cădut toți de bătrânețe, per-
dându-i pe unii in coge, pe alții in miez de pâne.

Tocmai in anul acela cădù o érnă grea. Trosniau pomii in grădină; pe gémurile Hagiului in florise ghiata cu frunde mari și gróse. Degéba se incercá nepótă-sa să facă ochiuri in gém. Rotunjiá biéta fată gura, suflá din totă inima, se croiá câte un rotocol, dar se prindea la loc.

— Suflă mai cu inimă Leno, îi strigá Hagiul cocoloșit intr'un colț al patului.

— Suflu, nene Hagú, suflu, dar me taie frigul, și mi-a inghiețat resuflarea, îi respundea nepótă-sa care tremurá c'o cergă in spinare, ar trebui să-mi dai de lemne, că inlemnim până mâne.

— Cum? lemne acum? pe frigul ăsta? dăse Hagiul necăjit. P'asă frig o cioclă de lemne costă un galben, un galben, un galben!

Léna plecá bombănind in odaia d'alături; Hagiul remase singur. Trist, intuneric și frig. Vântul izbește in coșul casei, se repede rece ca ghiata pe gura sobei și nu găsește, in vatra mórtă, nici scântee de aprins, nici pic de cenușe de risipit. Hagiul tremurá și morfoleşce

un codru de pâne in gingii. Niște fiori reci îi trec prin șira spinării; picioarele nu și le mai simte din tălpi până la genuchi. I-au amortit de frig și de nemișcare. Când ș-atinge mânilor de nas, i se pare că a dat d'un ciubuc de ghiatá.

Západa s'așterne și se ridicá până la gémuri. In totă mahalaoa nu s'aude nici om, nici căne.

Hagiul a adormit mánhit că decá érna va tiné tot așa n'o mai duce fără lemne. Și ce scumpe trebuie să fie lemnele; așa e, o să ésa din érnă sărac lipit. A adormit; se mișcă; se invértește. Totă nóptea viséză că se prigorește la un foc mare.

A doua di nepótă-sa l'a găsit pe jumétate inghiețat

DR. VICTOR BABEȘ.

Fără să pótă dice altceva decât: «Léno, foc că mor», i-a intins un bănuț de aur, și când l'a intins a închis ochii, par că i-ar fi fost rușine ca să-l vedă acel ochiu de aur cu câtă ușurință îl aruncă în mânilor nemilose ale lumii. Umplu odaia cu un oftat dureros și adânc.

Focul pâlpie în vatră; mormanul de jeratic dogorește și aruncă un polei, cald și rumen, asupra păretelei din față. Tavanul trosnește desmormit și zidurile asudează. Léna, cu picioarele góle până la genuchi, se pâr-păleşce în gura sobei. Bêtrânul a eșit din pătură și i-e cald, și îl ia cu fiori; picioarele tremură sub el; e lihnit; îi ceré inima o ciorbă, ca nici odată în viața lui.

— Ce pui atâtea lemne? dișe bêtrânul. Prea multe lemne! Léno, n'auđi? Și tot mi-e frig. Prea multe lemne! Mi-e fóme; mi-e greu. O să dai foc casei! Ah! pânea nu me mai satură. Picioarele nu me mai țin!

— Oi fi bolnav, respunse Léna. Să chiem pe cineva. Lângă spitărie e un doftor...

— Să nu calce nimeni în casa mea! strigă Hagíul. Cât scrie doftorul pe hârtie, nu plătești cu viața tótă! Sânt sănetos, me simț voinic! Sânt mai bine ca întotdeauna!

Dar voinď să umble prin odaie, căđu în latul patului, dicénd: «oh! da, nici odată n'am fost mai bine!»

După trei dișe de friguri Hagíul s'a sculat din pat, uscat și galben, cu ochii duși în fundul capului, cu pèrul lung și ciufulit. Léna îl intrébă incetișor decât n'ar vré ceva.

— Aș vré, respunse trist Hagíul, aș vré o ciorbă de găină grasă, cu nițică lámăe... dar lámăia e scumpă, Léno, câteva bóbe de sare de lámăe, mai bine. Și veđi, găina să nu fie prea mare. Mică și grea.

Pe séră Léna a intins în mijlocul patului un ștergar. În mijlocul ștergarului a pus o strachină cu ciorbă caldă. Aburii se ridică din strachină, impletindu-se. O aripă galbenă ese afară din zama presărată cu stelute de grăsime. Pe buzele strachinei stă o lingură de cositor. Alătura un clondir cu doue degete de vin în fund, astupat cu un dop de hârtie. Hagíul privi mâncarea cu lăcomie, se șterse pe frunte, și dișe cu o nespună pă-rere de reu:

— Ce poftă de copil!

Par că se vedea topind, el, cu mâna lui, bulgări de aur, turnându-i în strachină și sorbindu-i cu lingura.

Se aproprie de pat. Incepe a mâncă. Se oprește, Plescăe, își suge gropile din obraji, se incrunță, își acoperă ochii cu spâncenele, și se restește la Léna, aruncând lingura:

— Adu-mi una de lemn, asta e coclită!

Léna, rîvnind la ciorbă și inghițind în sec, ese afară și-i aduce una de lemn.

Hagíul începú iarăș a sorbí sgomotos; și iarăș se oprí. Se scutură și scuipă de mai multe ori.

— Ia ciorbă d'ací! M'am săturat. Simț pe gât o coclélă acrá, sărată, un miros nesuferit; ia ciorbă, fugi cu ea, căci îmi sorb viața, lingură cu lingură!

Léna luă strachina și eși în tindă.

Hagíul își trîntí capul pe o pernă de pae. Trupul lui erá o flacărá. Ce friguri! Sub el par că se deschisese o mare fără fund, și se afundă, și se ducea, adânc, adânc, tot mai adânc, fără a se mai oprí. Și pe gâtul lui simțíá gustul auruului! Acest nefericit părinte, gustase din carnea copílor sei! Ciorbă aceea îi mirosise a aur!

Când mai târđu, Léna a intrat în odaie, el s'a ridicat pe cote, și i-a strigat:

— Să stingi focul și să dai cărbunii și cenușa ina-

poi! Să arunci ciorbă și să dai fulgii și bucățelele înapoi! Vreau banii pe jumătate, decât nu toți!

Și începú să plângă cu hohote.

— Ucigaș! nebun! nelegiuit! nici odată n'o să te mai sature!

Léna se uită la el înmărmurit. Dar tocmai atunci s'auđi, miorlăind la ușe, cotoiul ei, tovarășul ei de fóme și de tremurat, singura ființă care o mângăe și pe care o mângăe.

Léna crepă ușa; Hagíul își ridică capul speriat, și, vedénd cotoiul care se strecură pe ușe, se restí:

— Să-i tai códa! Să-i tai códal! Are o códă d'un stângen... până să intre se recește odaia! Să cheituesc și pentru el? Unde e toporul? Am să i-o tai eu!

Și se ridică în picioare; dar picioarele-i tremurără, i se indoiră, trosniră din incheeturi. Hagíul se curmă de mijloc; deschise ochii mari și roșii; căscă gura, ca și cum ar fi voit să sorbă tótă casa; și căđu pe spate.

Léna, speriată, fugí afară, inchinându-se... S'a inoptat... Ea pândește pe la ușe; tremură și inima i se bate. Ar vré să intre și spaima că e mort or nebun o inghiață. Afară vèntul flueră în strașina casei; zăpada le-a troenit ușa p'afară. În tindă e frig și întuneric.

Cam pe la mieđuul nopții i se părú că, în odaia Hagíului, se târește cineva d'abușile. Ascultă și auđi deslușit un sunet de bani.

— El este, n'a murit, șopti Léna, banii îi prelungec viața. Săracu nenea Hagíul!

Liniștită puțin, dibuì, pe întuneric, clanta dela odaia ei, deschise ușa binisor și se duse să se culce, tânguind încet pe nen-seu Hagíu:

— Săracu, ce bogat este!

A doua di de diminéță, Léna intrând în odaia Hagíului, l'a găsit numai în cămașe, în cămașe petec de petec, trântit cu fața în jos, pe aur, ingropat în galbeni; cu fruntea p'un purcoi de lire mari; cu ochii închiiși.

Cum l'a vedú, a început să plângă.

Dar, ca prin minune, trupul Hagíului se cutremură; banii sunară d'alungul, dela picioare până la frunte. Săltă puțin capul; deschise ochii stinși și-i indreptă, ca niște sticle reci, asupra Lénei; bolborosi câteva cuvinte nedeslușite; mușcă în vènt cu gingiile albe și isbuti să slomnescă c'un glas mort:

— Nu te uită... inchide ochii... ochii fură... inchide ochii!

Căscă gura mare... limba i se mototoli în gât... capul îi căđu într'o parte... picioarele i se lungiră... mânilor i se infipseră în bani... și adormi de vecinicie, cu ochii deschiși și țintă asupra Lénei.

Când l'au scăldat, pe genuchi, pe piept și pe frunte, i se vedeau rotocóle de bani. Și i-au rupt pleópele de de sus și ochii lui spăimântați nu i s'au închis.

Léna l'a ingropat cu alai mare: de ce popi, archiereu, oranist, colivă, stégul bisericeii Troița, flori, luminaři, zăbrance; așa că lumea, privindu-l, dișea:

— Ce frumusețe! Bine de el!

La capul lui mergea Léna; după ea, câțiva bêtrâni, cu ctitorul în mijloc.

Unul din bêtrâni întrebă pe ctitor:

— Ce bani a lăsat?

— Un milion, respunse ctitorul.

— Cât face un milion?

— Un milion? De de ce ori câte o sută de mii.

— Săracu Hagíul

— Decă ar vedé el cât se cheltușce cu inmorméntarea lui!

— Ar murí! respunse unul din bătrâni.

Și oranistul, cletănându-și céprazurile de fir, intră în curtea bisericeii. Mai multe glasuri s'auđiră în depărtare: «Vecinica lui pomenire, vecinica lui pomenire!»

DELAVRANCEA.

Flașnetarul.

Āntaseră întréga ھیă,
De-atăta umblet obosiră;
La birtul cu fanarul verde
Tărđiu, spre séră, se opriră.

El, fratele cel mai în vėrstă,
Vre-o ھیce ani, flașnetă pörtă
Și învėrtind-o scóte-a lene
O melodie-aprópe mórtă.

Ea, o copilă gálbejită,
De șese ani d'abiă, páșeșce
În birt, ھیcnd în mâni o tavă,
Bolborosind, la toți se-opreșce.

O dróie de școlari sėlbateci
O 'njură crunt și o alungă.
— «Hei mititico», ھیse unul,
«Ți-aș da a mea întregă pungă,

«De-ai fi cu ھیce ani mai mare,
«Đeu, nu e mult, cu ھیce ani!...»
Dintr'un ungher un tiněr dóră
Îi dete doueھیce de bani.

Eși afară... Intristată
Pășeșce tremurândă... Iat-o...
Micuțul frate învėrteșce
Adío dulce del passato.

Cu ochii 'n lacrimi scăldându-i
Intinde mâna ei cea mică;
— «Cum? dór atăta?» îi șopteșce
Băiatul sguduit de frică.

— «Da, dór atăt!...»
— «Ce se vor face
«Părinții bolnavi și sėrmani?
«Cu ce le-om cumpėrá mánca
«Și foc și lécuri din doi bani?...»

Și tremurând își ia flașnetă.
Copila lângă el se strínge,
— «Doi bani... doi bani!» își ھیce iarăș
Și plánge... plánge...

ILIE IGHEL.

Banii dați pentru o binefacere n'au merit, decât când represintă un sacrificiu, o lipsire de alt ceva.

*

Nu te póte ajunge atăta amar, ca să nu-l póta îndulci o femeie; dar nici atăta bucurie, ca să nu o póta amări.

Un rėșboi vesel.

Comedie într'un act, de Melerville și Carmouche.

(Fine.)

Scena XX.

Aceiași, Laroz, Lolo, reviiind prin stángea.
(*Laroz intră întėi; Lolo căută să-l reھیe.*)

Lolo (incet, în fund.) Dar ce, reutáciosule! așa de grabă me părășești?

Laroz (incet, în fund.) Atorapilă Lolo! am auđit mișcând în iarpă... se póte să ne casėșca ginefa!...

Lili (pe care Lauternik vrė s'o ducă.) Dar unde vrei să me duci?

Lauternik (a parte, ھیcnd mâna stángea a Liliei.)
Am să-i duc pe tumei la gradina inimi zpurator! și cu trii carat de bere...

Lolo (plángetor lângă grilă.) Cel puțin... o să te întorci... curėnd?

Laroz (incet, la stángea lui.) Pentru cununie, o ya!
(*Arătând fioncul de corde rosa ce eră la gătul Lolo, și pe care-l ھیne acum în mână.*) Fionc aita ist un tulce sufenir!

Lili (lui Lauternik.) Ei bine, dle, dar altceva nu-mi mai ھیci nimic?

Lolo (șieși.) Ce nedrėptă am fost cu dėnsul.

Lili. ھیă se vede că ai mult mai mult spirit!

Lolo (șieși.) Este cu mult mai galant nóptea! (*Laroz îi sărută de câteva ori mâna cu vuet; se depărtėză, și merge la drėpta scenei.*)

Lauternik (ascultând și trecėnd pe din dosul Liliei.)
Vasistas? Niște frabiuite țiripess! (*Se opreșce.*)

Lolo (voind să reĩntre, cu jumėtate voce.) Iaca, grila e închisă! ce-am făcut óre cheia? nu cumva mi-a fi picat din busunar! (*Suie drėpta, căutând.*)

Laroz (boھیăind în drėpta, se rademă de crıșmă și vede în umbră pe Lili și Lauternik. A parte, după ei.)
Lili și sergentul! mii de tunuri!

Lili (la drėpta.) Ce fel? nu-mi respunđi nimic? atunci, dle, me duc. (*Laroz scobórá între ei, tiptil, pe când Lili face doi pași la stángea.*)

Lauternik. Stăi! (*În acest moment Laroz s'a pus între ei; Lauternik îl apucă de mână, credėnd că-i Lili, care-i ھیnută de Laroz.*)

Lili. Ce mai vrei dela mine?

Lauternik (a parte.) Eu nu șcii zingur ce frei!

Laroz (vorbeșce incet la urechia Liliei.)

Lili (furióșă.) O gurită!

Lauternik. Ah! nișodat n'aș fi intraznit!

(*Laroz vorbeșce incet la urechia Liliei.*)

Lili. Îi inima acoperită de ast fionc negrul..

Lauternik (a parte, mulțămít.) A! aista est ein zufenir ce frei să-m tei tumeii!

Lili. Ei bine, dle, ț-am promis, și ceea ce ț-am promis trebuie să-ți dau. (*Îl scóte dela găt.*)

Laroz (scóțėnd cu drėpta un fionc ros din tunică, fórte incet.) Lui fioncul cel ros al mătușicái! — fiecare cu partea lui.

Lili. ھیne, iată-l! (*Laroz ia fioncul negru cu stángea, iar cu drėpta dá lui Laroz pe cel ros.*)

Lauternik (bucuros.) Prafo! (*sărută mâna lui Laroz.*)

Laroz (sărutând mâna Liliei.) Mulțumesc! (*Aste mișcări trebuesc făcute în acelaș timp.*)

Lauternik (voind să-l sărute.) Oh meine liebel!

Laroz (dându-i o palmă, cu voce subھیre.) Indrăș-nețule!

Lili (spăimântată.) Dar ce e?
 Laroz (incet, împingând-o spre dreapta.) Nimică, tăcere! (Îi explică totul încet-încet la ureche.)
 Lauternik (singur, în avanscenă spre stânga.) Asta facut mult plăser... pa nu... facut mult durer! (apăpându-și obrazul.) Șucubeț!
 Lili (incet, pufnind de râs.) Cum? eră sergentul?
 Laroz. Taci!
 Lauternik (bojbind.) Rîde! Tar unde-i tumnei?! Oh! am se pui eu mâna pe mata! (Merge spre dreapta la ușa crîșmei.)

Scena XXI.

Acciași, Lolo, apoi Tata Brusai.

Lolo (revenind dela dreapta și mergînd la grilă.) Nebună ce sînt! eră in busunar! (deschide grila.)
 Lauternik (auzînd-o.) A! tumnei est acolo! (merge spre casă.)
 Lolo. E târziu... și Lili ș-ar puté inchipui cine șcie ce...
 Lauternik (apucînd-o de mână.) Oh! te-am prins!
 Lolo (surîzînd.) Cum? iar dta?
 Lauternik. O ya! o ya!
 Lolo (făcîndu-se că se apără.) Sfîrșește copilule! (A parte.) Abia m'a părăsit și se și rentorcel...
 Brusai (apare la dreapta, lângă crîsmă în fund. Incet.) Mii de prepeliți! am vîduț doue umbre! am să-i invîț eu cum să calce grăul stăpânei! (Scoboră la dreapta.)
 Laroz (incet.) E Brusai!
 Brusai (aprobe să strige.) A!
 Laroz (punîndu-i repede mîna pe gură.) Să nu crîcnești nimic dobitocule, căci sînt eu cu proprietăresa!
 Brusai (incet.) Cu dna Lolo!
 Laroz (incet.) Se 'nțelege! Și ea e liberă să calce cât ia plăcea grăul seul.
 Brusai (tot incet și confus.) Atunci... ce-i dreptul! erați!
 Laroz (impingîndu-l la stînga.) Dar uite colo!... Colo sînt niște streini? cari comit o contravențiune...
 Brusai (mergînd cu precauțiune.) Ha! ha! ha! am să le drez procesul verbal!..
 Laroz (lui Lauternik.) Dar fii cumintel!
 Brusai (strigînd deodată afară din sine.) Cum, strengarilor! prin grăul stăpânei mele v'ați găsit să ve plimbați!?
 Lolo (trece repede inaintea lui Lauternik, care se lasă pe genunchi.) A! aista-i jitarul meu! (Incet.) Taci zăludule! nu veți că sînt eu, Lolo!
 Brusai (strigînd.) Palavre! Dna Lolo nu pôte fi de-odată și aici și acolo! (punînd mîna pe ea.) Nu las eu să-mi scape procesul verbal.
 Toți. Taci dobitocule! taci!
 Brusai (strigînd mai tare.) Hei! gardiști! la mine! săriți!

Scena XXII.

Acciași, un notar ghebos, cu servetul la butonieră, eșind din casă cu o servitoare ce aduce o luminare, băetul din crîsmă ese cu altă luminare. (Lumină la rampă.)

Notarul. Ce vuet! ce strigăte!..

Toți. Ce vîd? (Lauternik este la picioarele dnei Lolo; de cea parte Laroz la genuchii Lili. Brusai in mijloc.)

Brusai (zăpăcit.) Dna Lolo!

Lauternik (idem.) Matam Lolo!
 Lili. Mătușica!
 Lolo. Lili!
 Lauternik. Laroz!
 Notarul. Doi copii ai lui Marte la picioarele secului frumos!! (rîde cu hohot.)
 Laroz. Un mare tablou plastic al moravurilor cămpeneșci! (Se scolă.)
 Notarul (vesel.) He! hel.. vecino, și eu te așteptam liniștit, la mesă! — nu te grăbiai de loc!
 Lolo (scoborînd lângă notar.) Te rog să nu creșii — Dlui imi cerea mîna, și eu i-o dau...
 Laroz (a parte.) L'a prins in laț!
 Lauternik. Tațim foe... ih...
 Laroz (vine lângă Lauternik. Incet.) Te-a surprins la picioarele ei... nu poți refușă!
 Lauternik. Nu boț! nu boț... aber eu revuz... (Tare, privînd la Lili.) Eu cui șurat ei te nevêștă dat la mine un Zufenir... schauznie! (arată mândru fioncul ros.)
 Lili. Fioncul ros al mătușicăi!
 Lauternik (zăpăcit.) Cum? aist...
 Lolo (incet.) Dar ascunde-l dlei nu se arată lumei favorile...
 Lauternik. O ya! aist iest ros! aber acel care am brimit erai necrii...
 Laroz (arată pe al seu cam de departe.) S'avem iertare, cel negru-i al meu?
 Lauternik. Tertaifi! nu 'nțelec!
 Laroz (impingîndu-l.) Dar priveșce-i tulburarea, emoțiunea, amorul eil care-ți va 'ncoronă fruntea cu tot ce ți se cade...
 Lauternik (privînd fîntă pe Lolo.) Aber tu nu iest așă urîț... tu bist ein scheine 'frau... eu vrut faș un mititel cunoșcință... sînt mulțamit (îi sărută mîna.) aber nu înțelec!
 Lolo. Sper că nu me voi căf de alegere.
 Lili (timidă.) Mătușică, îți aduci aminte ce mi-ai făgăduit... și pentru că mata te măriți cu fioncul ros...
 Lolo (surîzînd.) Tu vrei să te măriți cu fioncul negru! E băiet de trebă?
 Laroz. Escelent! intrébă și pe sergentul!
 Lolo. Șugubêț! sémênă mult cu bețivul de ađi...
 Laroz. Eră fratele meu... eu nu beu decăt apă, intrébă pe sergentul!
 Lauternik (incet.) A talhar! tu ti 'nsori cu neboțica!
 Laroz. O ya! in interesul dtale...
 Lauternik. Aber tot est un lucrî care nu înțelec... dar lasă! când eu se fi insurat, atunci am se știi tot.
 Laroz (a parte.) Nu cred deul!

Cor.

Fără bătălie
 Noi ne-am luptat,
 Și cu veselie
 Am triumfat!
 Fără de vîrsare
 De sînge-omenesc,
 Avem ficare
 Un chip ângeresc!..

La rêsboi dar tot așă
 Noi ori eând am vra!
 Cu iubita lângă braț,
 Lupta făr' de saț!

Margareta, regina Italiei.

Lauternik. No! Zacht mir liebe Laroz, noi am fe-gut ein fesel resboi? și l'am chisticat, nu-i aja?!

Laroz. O ya! un răsboi foarte fesel, și fără nici o picătură de sânge!

(Cortina.)

N. A. BOGDAN.

Cutremurul de pământ.

Cutremurul întâmplat la 8 aprilie st. n. care a fost simțit cu preferință în părțile sudice ale țerei noastre, în comitatului Timișului ca centru, în Biharea și comitatele învecinate, îmi oferă ocaziune de-a întreține vr'o câteva momente pe on. cetitori și cetitoare, cu o scurtă apretiare a acestui fenomen extraordinal.

Schița de față nu are pretențiunea de-a fi un studiu aprofundat al acestei chestii științifice, ce-i drept de mare însemnătate, dar încă puțin lămurită, căci abia de 20 ani urmăzând geologii a o studiat sistematic, — ci e de natură mai mult informativă, scrisă din ocaziunea unui fenomen actual, după câțiva autori vechi și noi.

Cutremurul în general este o sguđuitură a pământului, cauzată de o putere ce lucrează în interiorul lui și se poate privi ca o mișcare undulătoare ce se estinde în scórta solidă a pământului.

Fluctuațiunea unde se transmite în aer ba și în mare.

Celeritatea cu care se propagă unda de fluctuație e condiționată de tăria mișcării, structura solului și calitatea stâncilor său rocilor prin cari trece mișcarea. Celeritatea cu care s'a propagat cutremurul dela Uioara în Transilvania la a. 1880, a putut fi, după apretierea savantului profesor al meu dela universitatea din Cluș dr. Koch, 220 m. (670') la secundă.

Numărul sguđuiturilor, durata lor, precum și intervalele dintre singuratele sguđuituri, asemenea sunt foarte varii. Orașul Caracal din America de mijloc cu toate bisericile sale frumoase și peste 10,000 locuitori, au căzut victimă unui cutremur abia de jumătate minut. Lissabona la 1 nov. 1755 s'a risipit în 5 minute.

Sguđuiturile pot să se succedă cu diferită forță, zile, săptămâni, luni, ba ani întregi. De comun sguđuitura dinteu e mai vehementă. Cutremurul dela Zagrebu, care s'a început cu o sguđuitură puternică în 9 nov. 1880, s'a repetit în 1881, și a încetat abia în 1882.

Construcția geologică a solului, afară de tota 'ndoiefa, influențează în mod însemnat, propagarea cutremurului; mai vartos rocele compacte și solide declină ba și împiedică direcția undulațiunei pământului. E cunoscut mai departe, că sguđuiturile uneori cruță anumite teritorii, pe când în giurul acestora toate le mișcă. Spre pildă, cu ocaziunea cutremurului dela Uioara amintit, minerii au simțit bine sguđuitura în interiorul minelor de sare, de și orașul însuș a fost scutit de cutremur mai remarcabil. De ordinar casele edificate pe pământ fragmentar și mai puțin elastic se surpă mai ușor ca celea construite pe roce compacte.

Cutremurile sunt de caracter central și linear, respective zonal.

Central se numește cutremurul atunci, decă plcă sguđuitura dintr'un centru, și se estinde aproape concentric în afară în toate direcțiile, astfel, că putem descrie linii curbe, cari desemnă acele locuri unde s'au simțit sguđuituri de aceeași intensitate. Aceste linii se

numesc — după Mallet — *coșeismice*, și cari cu cât cad mai departe de centru, desemnă sguđuituri mai mici. Centrul e *epicentru* și *geocentru*, cel dinteu este pe suprafață, al doilea în interiorul pământului la propria adâncime de unde a plecat cutremurul. Mallet apretiează adâncimea geocentrului cutremurului din Calabria (1857) aproape la 5 mile. Heim e de părere, că focalarul cutremurilor nu-i atât de adânc, cât ne arată de ordinar calculațiunile sevërșite după diferite metode și prea puțin sigure, din motivul, că stratele său păturile superioare ale scórței pământului nu posed acea elasticitate, care face posibilă mișcarea și mai vartos propagarea unei mișcări; păturile inferioare, în urma presiunei aplicate asupra lor, nu răspund acelei condițiuni.

Cutremurul zonal percurge o zonă ore-care, fără de-a se estinde mult în direcțiune laterală.

Mărimea teritorului sguđuit de cutremur depinde dela tăria sguđuiturei; astfel, cutremurul dela Zagrebu s'a simțit intr'un teritor de 6000 m \square . (Hantken).

La un cutremur distingem de ordinar 3 feluri de mișcări: sguđuitore în direcțiune verticală din jos în sus, progredientă în direcțiune *orizontala* și *rotatoare*.

Cutremurile de felul înteu, ocur mai vartos în regiunile vulcanilor activi, și sunt cele mai inspăimântătoare. Cutremurul de acest soi din Riobamba (1797), în regiunea ecvatorială din America de mijloc, a aruncat cadavrele din morminți, pe cei vii iară i-a svêrlit cu miile la înălțime ametițore, cădend morți pe colinele de peste riul ce curgea în apropierea cetății.

Cutremurul de felul al doilea purcedend dintr'un punct, se estinde ca unda pe apă, adese la o indepărtare foarte mare. Forma de cutremur mai frecventă și cunoscută, care ocure și în ținuturile fără vulcani. În efecte inse uneori distrugător. La anul 1811 în Missouri, arborii din pădurile seculare se 'ndoiau ca holda de spice cu ocaziunea cutremurului. Cu toate aceste, în general, nu e atât de periculos ca cel dinteu. Cutremurul acesta însuș se manifestează în 3 forme: cicloida, eliptică și lineară.

Resultatul cutremurului rotator este invertirea obiectelor din poziția lor originală, d. e. o mėsă se 'ntorce în unghiu drept dela păretele lângă care a stat răđimată.

Unii geologi afirmă, că nu e nevoie a deosebı o specială mișcare rotătoare, căci invertirea obiectelor în giurul axei verticale s'ar puté esplică prin sguđuirile verticale cari au lovit bazele, după pilda cu cărămiđile; adecă, decă așeđăm mai multe cărămiđi pest'olaltă și lovim sub basă cu un ciocan, cărămiđile se mișcă în giurul axei.

De observat, că aceste trei genuri de mișcări, se manifestează adese împreună cu ocaziunea unui și aceluiaș cutremur.

Tremurele occidentale ce pot să precedeze, să insoțescă său urmeze unui cutremur sunt: zuzuitul, vuetul, detunătura sub pământ; ici côle eruptiuni de diferite gaze, fum; respândirea unui miros special; evomațiune de nisip prin crepăturile solului. De comun aerul devine electric, acul magnetic oscilează febril și deviează din poziția sa regulată.

Evident că cutremurile de o forță și întindere potențată, produc efecte geologice însemnate; schimbă adese suprafața pământului în porțiuni mari; muntii se mișcă, lunecă, se mută ba se și distrug; văile se ridică, fluviile-și schimbă cursul, lacuri și isvóre dispar, altele resar etc.

Cutremur de pământ poate să fie în ori ce regiune;

regiuni esemte séu privilegiate nu sânt, și din faptul, că un loc óre-care n'a suferit timp îndelungat de cutremur, nu trebuie să conchidem, că tot așa va fi și în viitor. Cu toate acestea există regiuni, în cari se manifestează acest fenomen mai adeseori. Lucru de sine înțeles, că în regiunile vulcanice, erupțiunile sânt precedate de cutremur. Pe emisfera ostică a pământului, zona principală a cutremurilor cade pe basenul mării mediterane, negre, caspice și al lacului Aral, până în munții înalți ai Asiei de mijloc. Dela insulele azorice până în plattoul Indiei anterioare, se întind pe sub pământ nenumărate canale și ducturi vulcanice active séu stinse. A doua zonă a cutremurilor zace în litoralele din giurul oceanului pacific. Celea mai gróznice erupțiuni vulcanice inse, după cum șcim din geologie, s'au întemplat pe emisfera vestică a pământului, în regiunile litorale ale Americii de sud.

În ținuturile nóstre nu sânt vulcani, și în consecință nu le putem considerá ca patria deselor cutremuri; după ce inse cade aprópe de zona indicată la locul întéiu din punctul precedent, a suferit adese ori sguđuiri destul de strașnice și în efecte fórte dăunóse. Celea mai însemnate cutremuri, ce s'au întemplat în Ungeria, după profesorii Sabo, Koch, Schafarzik etc., sânt: cutremurul din an. 1348, l'au simțit 26 orașe în Ungaria de nord; la 1485, în ziua care se predase Viena regelui Matia. Tot în partea nordică a țerei s'a simțit cutremur la an. 1662. În 1763 la Comorn 65 ómeni au fost jertfa unui cutremur; acesta cutremur s'a sfărșit la an. 1770, în 1783 sguđuiturile iar s'au re'noit. La 15 februarie an. 1786 s'au ruinat 4 biserici ale Clușului. Mai mulți ani a durut cutremurul dela Alba-Regală din 1810. În 1858 s'a cutremurat platoul nord-vestic al Ungariei; în 1868 Iasberenul și impregiurimea. O serie de cutremure s'a început la an. 1879 în Banat; la 1880 în Transilvania. Tot în acest an la 9 noiembrie s'a început cutremurul dela Zagrebu, care a ruinat aprópe întreg orașul.

Causa cutremurului, în regiuni vulcanice fără 'ndoiélă, este esplosiunea gazelor; de óre-ce inse cutremuri sânt și în regiunile fără vulcani, nu putem atribui nașcerea cutremurului acțiunii vulcanice; de și nu e absolut imposibil, ca vapori de abă să pėtrundă la a adâncime óre-care, unde între impregiurări favorabile se pot produce gaze în cantitate mai mare, cari apoi împreunate cu acidul carbonic, ce se forméză de ordinar la adâncimi mari — produc cutremuri.

Massa pământului — lucru de sine înțeles — e în continuă migrare și străformare. Materiile mai ușor disolubile cu deosebi, și cari se descompun cu inlesnire, causéză diferite golătăți și caverne în sinul pământului; aceste caverne, din timp în timp séu prin cufundarea lină séu surparea repentină a rocilor cari constituiesc boltele și părății cavelnelor, se năruiesc; cu ocasiunea acestor nărui, în anumite teritorii mărginite se nașc apoi cutremure parțiale.

Cutremurul de pământ, după Hoermes, Heim, Suess etc., cari aduc acest fenomen în legătură cu formațiunea munților și în general cu formațiunea solului, se póte reduce la mișcările din interiorul scórței pământului, isvorul cărora nici nu este pré afund și cari nu sânt alt ceva decât manifestația acțiunii factorilor de formațiune ai munților, al căror caracter principal este subitanitatea. Migrarea respective mișcarea materiilor în scórța pământului se 'ntemplă anume în urmarea unei presiuni verticale ori laterale, astfel, că decă e uniformă

mișcarea, nu o observăm, decă inse e subită, o simțim în formă de cutremur.

În sfărșit Falb contempléză de causă a cutremurilor: fluctuațiunea međului semifluid arđetor al pământului. Fluctuațiunea respective maximul presiunii aceleia produce cutremurul atunci, când sórele și luna fiind în convințiune, se combinéză puterea lor atractivă.

Pentru de-a cunóșce direcția sguđuirilor se întrebuintéză unele instrumente numite sismografe. Celea mai simple sismografe sânt: o bucată de plumb, la un capăt ascuțit atėrnă pe un fir de ață asupra unei table de nisip; dunga ce lasă plumbul cu capătul ascuțit pe suprafața nisipului, arată direcția mișcării. Alt instrument e, un vas cu apă pe suprafața căreia s'a presărat tăriiță; se va cunóșce direcția mișcării de pe partea unde s'a lipit pe părătele vasului o dungă de tăriițe. Din acesta s'a născut sismograful cu mercuriu, care în forma sa mai simplă consiste: dintr'un blid întors și așezat cu marginea pe 8 pähare; de pe fundul covățit al vasului și plin de mercuriu, conduc înguste canale în pähare; după cutremur, în acelea pähare se va vėrsá mai mult hidrargir, cari zac în direcțiunea propagării undelor de cutremur. La observátorele aranjate modern, sânt aplicate sismografe electro-magnetice fórte sensibile, cari înregistreéză nu numai direcția, ci și tăriița și durata mișcării.

A descrie amėnunțit nóua procedură după care se face observațiunea cutremurului, cade afară din cadrul unui articol de revistă. Cred a fi destul să amintesc că acest fenomen până în timpul mai nou a fost studiat numai din ocasiunea singuraticelor cutremure, prin urmare datele culese ici colé erau fórte fragmentare. Rossi, profesor în Italia, patria sguđuiturilor de pământ, înainte cu vr'o 20 ani a creat noul studiu al cutremurilor de pământ, numit: «Meteorologia endogenă», față cu «Meteorologia atmosferică». După metoda acestei noue științe, observațiunile se urméză n'nterupt, se face studiu colectiv asupra tuturor fenomenelor ce se refer la mișcările respective sguđuiturile solului. Aceste fenomene sânt: variațiunile electrice și magnetice, undulațiunile apelor subpământene, oscilațiunea suprafeței lacurilor și fântănilor, vibrațiunile abii sensibile până la cele mai strașnice sguđuituri ale solului, fenomenele de erupțiune, dela microerupțiune până la fasa erupțiunii unui vulcan. (La Meteorologia Endogena del Prof. M. S. de Rossi. Milano fratelli Dumolard 1881.)

Rossi a aranjat în Italia mai multe observátore în institute publice și case private. Datele comunicate prin acestea se înregistreéză în: «Bulletino del Vulcanismo Italiano-Roma». Instruirea unui observator provėđut cu instrumente încă și autografe a costat abii 4—5 sute franci. În mai multe țeri unde nu sânt observátore, precum e și în Ungaria, s'au constituit comitete centrale și subcomitete pentru observarea cutremurilor. Membrii acestor comitete și amatori privați, complinesc cesționarele emantate de comitetul central.

Că óre ai nóștri de dincolo instituit-au astfel de observátore, ori constituitu-s'au în comitete pentru observarea cutremurilor, — nu șciu; șciu inse, că spre pildă, «Buletinul societăței geografice»; în care se publică lucrări geologice de valóre, la noi dincóce și în special în biblioteca gimnasiului românesc din Beins lipsesc cu deseveșire. (Credem că societatea numită va trimite bucuros Buletinul seu și gimnasiului nostru dela Beins, decă i se va comunicá dorința de a-l avé. Red.)

Ceea ce priveșce cutremurul întemplat la noi în

8 aprilie, până ce voi pute servi on. cetitori și cetitoare cu date positive, fiind odată adunate prin comitetul central amintit datele autentice privitoare la acest cutremur din toate părțile unde a fost simțit, — rezultatul observațiunii efectuate după răspunsurile date la chestionar prin mai multe mărturii fidedemne din loc, îl rezumez în următoarele: cutremurul s'a întâmplat după amăzi la 2 ore 55 minute, s'a observat în odaia din parter; s'au simțit doue lovituri în interval de un minut; mișcarea a fost oscilațiune undulătoare uniformă, una oscilațiune a durat un minut; direcțiunea undulațiunii a fost dela WNW spre OSO. Lampele dependente au oscilat pe un arc de 35—40 grade; pendulele unor orologe au făcut oscilațiuni febrile, altele din contră s'au oprit; etagere și sicrie de cărți s'au clătinat; față de alt cutremur observat de mărturii în acesta provincie, după ce asupra ómenilor a avut un efect amețitor, a fost destul de considerabil.

Profesorul și renumitul profet de timp Rudolf Falb,

Mână de boer.

Erá odată la mitropolia din Iași un mitropolit înțelept ca nimeni altul. Din mirenie avusese el o fată, ce n'o putuse mărită, că până să ajungă vlădică, nu mai eșise bietul călugăr din opincă... Și, fără de zestre, greu găsești mire!

Dar acum că sórta îl ajutase de se făcuse nu numai vlădică, dar și mitropolit, curgeau pețitorii dróe pentru Mărióra.

Numai decât fata — cu minte cum erá — înțelese, că nu de ochii ei se îndrăgiseră acum pețitorii, ci de punga acum plină, a mitropolitului tatá.

— Șcii una, Pré Sfínte părinte, eu nu me mărit decât după acela dintre pețitori care va avé «mână de boer».

— Audiți, dvóstre, đise dar mitropolitul către pețitori... Mărióra nu se va mărită decât cu acela din dvóstre, care va avé «mâna mai de boer». Pofțiți peste un an și-i arătați mânilé și ea va alege.

*

— Ce o fi și «mâna de boer?» se întrebară pețitorii.

— Ce să fie? — O mână care nu lucréză, care e nebatogită de muncă, de trândăvie... Mâna cea mai albă e mâna cea mai de boer.

Și se apucară toți, care de care, să-și ingrigéscă de mâni. Câte unsori alea toate le năclăiau đi și nópte pe mâni, coconașii cei mai zarifi și mai cilibii... La spițerii și la mătușa Despa, a le face dresuri din castrevei și descântă descântă de deochi, sunau gălbenașii pe teșghea, pentru oblojele și unsori pentru mâni...

Sosí điuva pusă de fată. Se infățisară fel de fel de pețitori, neguțetori, boerănași, boeri veliți și altă curte măruntă.

— Ei, să vedem mânilé, le đise fata. Am dat cuvântul meu și cu cinste îl voi ținé... Arătați pe rënd mânilé.

— A dtale este mâna albă ca de brutar. Dar iacă ai o sgărăetură: ai frământat în aluat nou, pâne vechiă...

a ținut đilele de după cutremur în sala festivă a academiei maghiare din Budapeșta o conferență publică, cu care prilej a vorbit și despre acest cutremur. Cutremurul — a đis conferențiarul — nu l'a surprins, de óre-ce nu a fost decât preludiul acelor fluctuațiuni care-ș vor ajunge culmea la 16 aprilie, cea mai critică đi a anului acestuia. Cutremurul este sémnul unei formațiuni geologice, al cărei centru e impregiurimea dela Timișóra. Acéstă impregiurare lasă a presupune, că înainte de 16 aprilie mai sânt încă de așteptat cutremure. Profeția de și nu în întreg, dar în parte s'a implinit, de óre-ce după cum au anunțat điarele din capitală, la 15 aprilie în Homonna comitatul Zemplén d. a. la 5 ore și jumătate, au fost inspăimântați locuitorii de cutremur. Acest cutremur s'a repețit în điuva următoare, adecă chiar în 16 a lunei aprilie la 2 ore din nópte, cu forță mai mare, încât s'au risipit hornuri și păreții mai multor case s'au crepat.

V. DUMBRAVA.

Cum nu vei înșelá pe muierea ta, decât pe mușterii nu te-ai sfiit a-i înșelá? Brutarul se duse în coló boscorodind.

— A dtale mână este albă ca varul de Orheiu... dar pe buricile degetelor se véd urme de aur... Ești zaraf... Un om care totă điuva numeră galbeni, — n'are vreme să numere bătăile de inimă ale nevetei...

Zaraful se depărta đicend: destulá bătăie de inimă ími dá paza și inmultirea aurului meu...

— Ce mână albă ca laptele aveți dumnevoastră, đise fata de mitropolit la o cétă de pețitori!.. Dar n'o să aleg pe nimeni din dvóstră, că numai mâna ați ținut-o albă, dar nu și cugetul... Că sânteti judecători și ma eri încă ați vëndut pe bani dreptatea razeșului celui sărac...

— Dar iată mâna de boer, strigă un Logofét mare de Divan. Ce mai đici?...

— Adevérat, e mână de Logofét mare... dar iată mână mai de boer, mai đise fata, arătând o mână bătogită și stălcită reu...

— Audiți!... Mână de boer, cea mai stălcită, strigară boerii.

— Da, mână de boer adevérat, đise mitropolitul, că bătăturile sânt după urma spedei cu care mai deunăđi s'a rėsboit de au isgonit dușmanul din țéră...

«Bine đici, Mărióra... Mâna de boer albă, neatinsă, nu este mâna de mire pentru fata cu minte... Adevérata mână de boer e cea care r ësťórnă brazda roditóre și hrănitóre némului și cea care — cu prețul vieței — apéră țéra de dușmani...

Mărióra mitropolitului puse mâna sa în «Mâna oșténului țérei».

V. A. URECHIA.

Maxime și aforisme.

Presentul născut din trecut pórtă în sine viitorul.

Leibnitz.

În politică inimizia noștrii sânt vecinii noștrii.

P. I. Proudhon.

Nu indiviđii fac limba, ci rasele.

Anatol France.

Culese și traduse de

CAMIL B..

Din cartea unui nihilist.

— Cum a murit țarul Alesandru II. —

De curând a apărut la Paris o carte a nihilistului Nicolae Natovici, în care se vorbește pe larg despre actuala dinastie a Rusiei. Iată un interesant pasaj, asupra morții țarului Alesandru II. Detaliile acestea n'au fost cunoscute până acum.

— Înainte de a plecă, Alesandru II, a trecut în camera nevestei sale, a îmbrățișat-o, făgăduindu-i că va fi prudent. Când să plece, îl oprește în ușă mica sa fetiță Caterina, zicându-i:

— Tată, nu m'ai sărutat ađi!

— Ce creditor neimpăcat — zise împăratul. Nu iertă nici o datorie. Ei bine dragă fată, sărută-me. Sărutarea ta o să-mi aducă fericire!

Alesandru II a plecat în trăsură închisă însoțit de cazacii din garda imperială. Cortejul a trecut în galop prin strada Malaia-Sadovaia, sub care nihilistii săpaseră o mină mică și o umpluseră cu dinamită, fără să bănuască cineva ceva.

Poporul aclamă cu entuziasm pe țarul care părea foarte vesel. El a trecut trupele în revistă și a felicitat pe tinerul mare-duce Constantin pentru reîntrirea sa în serviciul militar. Pe urmă a trimis să se spună marelui ducesă Alesandra, veră-sa, că a iertat pe marele-duce Constantin și totul merge bine. Constantin fusese disgrațiat și dat afară din armată din cauza unor aventuri amorose.

După revistă, țarul s'a dus la mătușe-sa Caterina Mihailovna, la care a beut o ceașcă de ceai.

La întorcere, a schimbat itinerarul și a dat ordin vizitului să treacă prin străzi puțin frecventate, fără să se presupună, că pe acolo o să-l aștepte teribilii nihilisti.

Pe când trăsura trecea pe cheiul canalului Caterina, un om tiner îmbrăcat țărănește aruncă sub ea o bombă cu dinamită.

Bomba a explodat, omorînd pe cazacul așezat pe capră, alături cu vizitiful, precum și doi soldați din escortă și pe un brutar. Trăsura se sfărâmasă. Mulțimea îngrozită alergă acolo. Împăratul, de și palid, s'a ridicat sus. El n'a fost atins.

— Rog pe M. Văstră să ia loc în sania mea și să plecăm! zise generalului Dvorjewski, apropiindu-se de locul sinistrului.

— Locul meu e alături de cei răniți, răspuse țarul, plecând spre soldații înșiși pe zăpada roșie de sânge. Mulțimea prinsese pe asasin și l'a condus la împăratul.

— Numele teu? îl întrebă acesta.

Individul a spus un nume fals. După aceea împăratul a pornit spre sania generalului Dvojewski, când un ofițer, apropiindu-se de el îl întrebă, decă nu-i rănit.

— Nu, slavă Domnului!

— Nu ți încă slavă Domnului, strigă un alt nihilist, îmbrăcat țărănește și o nouă bombă a explodat lângă țarul. Un fum gros a acoperit totul. Când s'a risipit fumul, oamenii au văzut pe țarul întins pe zăpadă.

— Mi-e frig, a strigat el înădușit.

El a mai avut atăta forță să se ridice și să se rađime de balustrada cheiului.

Vre o 10 ofițeri și soldați răniți erau grămădiți împregiurul lui. Între ei se află șeful poliției, generalul Dvorjewski, șeful gardei secrete și căpitanul Kokh.

Cei neatînși au transportat pe țarul în sanie.

— Mi-e frig, a gemut el a doua oră.

Un soldat scoțându-și batista din busunar, i-a învilit capul.

Tinerul conte Guendoikoff s'a pus în fundul saniei susținând capul țarului.

Căpitanul Kulebiakin, de și rănit, s'a suit d'asemenea în trăsură ca să-i susțină corpul.

— Ești rănit, Kulebiakin? întrebă împăratul cu interes.

— Dămine! Măria Văstră, trebuie să suferiți! zise ofițerul plângând.

În acel moment sosește la locul catastrofei marele duce Mihail Nicolaevici.

— Sașa, tu ești rănit! strigă el, dând fratelui său (țarului) numele familiar.

— Fiul meu! Unde e fiul meu! zise Alesandru II într'o sfortare supremă.

În aceeaș clipă și-a dat ultima suflare.

Dr. Victor Babeș.

În sesiunea din anul curent Academia Română a ales cinci membri noi. Unul din aceștia este și dl. dr. Victor Babeș, al cărui portret îl publicăm acum în fruntea foii noastre.

Nu întâia-ora ilustrăm «Familia» cu figura acestui învățat distins; dar portretul acesta e nou și făcut anume.

Drept schițe biografice, vom remprospeta numai următoarele date. S'a născut la 1853; părintele său este cunoscutul nostru bărbat, dl. Vinčențiu Babeș, care acumă totodată i e și coleg de Academie.

Diua bună se cunoșce de dinimă. Dr. Victor Babeș s'a distins îndată la începutul carierei sale. După ce a făcut la Viena esamenele fundamentale și primul riguros din medicină, la recomandățiunea profesorului dr. Langer, corpul profesoral dela facultatea din Budapeșta l'a ales asistent. Ca asistent ș-a completat studiile, adeca semestrele 8, 9 și 10, la universitatea din capitala Ungariei, iar la 1877 ș-a luat diploma de doctor în medicina universală dela universitatea din Viena.

După activitate de șapte ani, la 1881 i s'a acordat dreptul de catedră și profesură privată pentru istologie. Apoi, cu o bursă din partea statului, petrecu un an în Franța și unul în Germania, lucrând 10 luni în Paris cu renumiții specialiști Cornil, Pasteur etc., iar în Berlin cu Virchow, Koch etc. cercetând cele mai vestite universități și laboratorii, legând intime relațiuni literare cu celebritățile din specialitatea sa, și creându-și prin scrierile sale publicate în limba germană și franceză un nume bine cunoscut. Rentorcându-se la Budapeșta, la 1885 i s'a deschis profesura publică extraordinară și i s'a instalat un laboratoriu al său propriu pentru istologie la universitatea de acolo.

Într'aceea guvernul României, dorind să înființeze la București un institut de bacteriologie, a oferit doctorului Victor Babes postul de director al acelui institut. Densul a primit și din 1886 este acolo profesor de patologie și istologie și director al institutului bacteriologic, cu două mari laboratorii, dimpreună cu localitățile și ajutătoarele necesare; un institut modern pentru scrutare și știință dintre cele mai frumoșe în Europa.

Dr. Victor Babeș a publicat o mulțime de lucrări în limba franceză, germană, română și maghiară. Numele lui este cunoscut în totă lumea cultă. Scrierea care i-a întemeiat numele este lucrarea publicată la Paris cu dr. Cornil «Asupra bacteriilor și a rolului lor în patologia și istologia anatomică a bôlelor infecțioșe.»

Despre opul acesta dr. Cornil a declarat mai de multe ori cu toată francheța, că cea mai mare parte este produsul studiilor și combinațiunilor tinerului dr. Victor Babeș, iar densusul ș-a dat conlucrarea și ș-a pus numele lângă al acestuia, mai vârtos pentru a-l introduce în lumea literară franceză.

Dr. Victor Babeș face parte din o mulțime de societăți științifice străine. Academia Română l'a ales membru corespondent în secțiunea științelor la 1889, iar în anul acesta membru.

Este insurat cu fiica profesorului Carol Thorma dela universitatea din Budapesta. Copii nu are.

Margareta regina Italiei.

Drept daos la portretul regelui Umberto al Italiei' publicat în nr. trecut, dăm acuma portretul reginei Margareta a Italiei.

Ea s'a născut la 20 nov. 1851. Părintele seu a fost principele Ferdinand de Genua, fratele regelui Victor Emanuil; prin urmare bărbatul ei, regele Umberto, totodată i este și văr.

Amândoi, dar mai cu sémă densa, se bucură de stima și iubirea generală a poporului italian.

B o n b ó n e.

El și ea.

— Nu 'nțeleg cum o fată se pôte mărită cu un bărbat pe care-l cunoșce numai de 14 zile.

— Și eu nu înțeleg cum se pôte cineva mărită cu un bărbat pe care-l cunoșce de mult.

*

— De ce un rege se pôte încoronă în unele țeri la 13 ani și nu se pôte căsători decât la 18?

— Pentru că e mai ușor să stăpânești un regat decât o femeie.

*

Un óre-care are un proces de contravenție.

La audiență, președintele vedându-l că se presintă singur, îi dicese:

— N'ai nici un avocat?

— Nu, răspunde imprecinatul, căci voi să spun adevărul.

*

Di N., bētrân de 60 ani, a cumpērat a cióră. In-trebat de cineva, la ce îi trebuie cióra, el respunde:

— Voesc să vād, decă o astfel de pasēre trāeșce în adevēr 300 ani, precum se spune.

LITERATURĂ și ARTE.

Un nou dar Academiei Române. Di Ioan Kalinderu, unul dintre membri noi ai Academiei Române, ca legatar universal al reposatului boer Ioan Oteteșanu, a dăruit Academiei totă averea lăsată de acesta dsale, cu condiția să inființeze un institut pentru creșcerea fetelor. Acēsta donațiune s'a făcut în ziua din urmă a sesiunii generale, fiind rugați membrii a nu o divulgă de-ocamdată, ceea ce s'a și păstrat; dar acuma vedēnd că țiarele bucureșcene au scos la lumină secretul, nu mai putem tăcē, ci trebuie să-l confirmăm, completând totodată și informațiunea superficială din acele țiare. Averea pusă astfel la dispoziția Academiei consistă din o moște de lângă București și din douē case din capi-

tală, una chiar în vecinătatea Teatrului Național. Valōrea intrēgă nu e numai douē miliōne de lei, ci se urcă peste trei miliōne. Di Kalinderu, care a fost atacat prin proces de cătră unele rude ale testatorului, a căștigat tōte procesele; ba a și început să clădescă institutul, presintând planurile în ședința cea din urmă a sesiunii generale și spunēnd că zidirea se va termină încă în primăvēră acēsta. Marele act filantropic a șgduit tōte inimele și sub impresiunea unei mândrii de fericire, membrii — în frunte cu noul lor președinte regretatul George Barițiu — au felicitat din inimă pe di Ioan Kalinderu.

Discursurile de recepțiune la Academie. Este interesant a ști, că dintre membrii Academiei Române căți și cine au ținut discursuri de recepțiune. La început Academia, purtând numele de Societate literară și membrii ei fiind numiți de guvernul României, astfel de discursuri nu au trebuit să se țină. O vrednică deschidere a fost discursul lui Cipariu asupra istoriei limbei române; tot densusul a prezentat și o lucrare intitulată «Sistema ortografică»; asemenea și G. Muntean a cetit un «Operat asupra ortografiei», iar di V. A. Urechia un «Discurs despre asemēnarea dialectului friulan cu limba română». Cel ce după totă forma a ținut primul discurs de recepțiune, a fost A. Papu Ilarian, care a vorbit despre «Viēta, operele și ideile lui George Șincăi»; în numele Academiei i-a respuns George Barițiu. Acēsta s'a petrecut în sesiunea din 1869. În 1870 G. Sion a cetit scrierea sa: «Alesandru Donici, viēta și operele sale»; tot în sesiunea aceea G. Barițiu a cetit: «Despre istoria mai nouă și mai ales despre istoria anilor 1848 și 1849». În sesiunea următoare Petre Poenar a cetit despre «George Lazăr și șcōla română». În sesiunea anului 1872, dr. Anastasie Fētu a ținut discursul seu de recepțiune «Despre încercările făcute pentru dezvoltarea științelor naturale în România»; i-a respuns di V. A. Urechia. În 1874 di D. A. Sturza a cetit un «Memoriu asupra portretelor Domnilor români». La 1879 Em. Bacaloglu ș-a ocupat locul cu o lucrare despre Calendar; i-a respuns di B. P. Hașdēu. Tot atunci dr. I. Felix a cetit despre «Mișcarea poporațiunii României», respunsul de di P. S. Aurelian. Dr. P. Vasici despre Vegetarianism; respunsul i s'a făcut de di dr. I. Felix. Di N. Teclu despre relațiunile între chimia organică și anorganică; respunsul de di Vinc. Babeș. Di dr. D. Brândza despre vegetațiunea României și esploratorii ei; a respuns di Gr. Ștefanescu. La 1882 di S. Fl. Marian: «Chromatica poporului român», respunsul i s'a făcut de di B. P. Hașdēu. La 1883 di dr. At. M. Marienescu ș-a făcut intrarea cu «Viēta și operele lui Petru Maior», respunsul de di V. A. Urechia. La 1884 di Fl. Porcius: «Flora din fostul district românesc al Năsēudului în Transilvania», cu respuns de di P. S. Aurelian. Cel din urmă care ș-a ținut discursul de recepțiune este Iosif Vulcan, care, ales în 1891, la 1892 a vorbit despre Dimitrie Cichindeal, iar în numele Academiei i-a respuns di V. A. Urechia. Precum se vede din acēsta notiță, în Academia Română pân' acuma n'a existat tradițiunea Academiei franceze, ca nou-alesul să vorbescă despre acela în locul căruia s'a ales, căci nici unul dintre recipiendari nu s'a ocupat de inaintașul seu. În sesiunea din primăvēră acēsta s'au luat pentru primă-óră angajamente de cătră unii membri noi, ca să facă discursurile lor de recepțiune despre viēta și activitatea acelora, în locul căroră au fost aleși. Nici acuma inse, acēsta nu s'a adoptat ca regulă generală pentru viitor.

TEATRU ȘI MUSICĂ.

Actori români la Paris. Ministerul instrucției publice al României a acordat câte 800 lei artiștilor I. Niculescu și V. Leonescu, cum și artistei dra A. Ciupagea, pentru a se duce la Paris să asiste la reprezentațiile dela Comedia franceză.

Renovarea Teatrului Național. In feriile de veră in Teatrul Național din București se vor face reparațiuni mari. Se va mări scena și se vor introduce unele imbunătățiri relative la partea tehnică a sceneriei. Afară de aceste se vor face și alte renoiri mari, mai cu sémă in ceea ce privește esteriorul teatrului. Pentru toate cheltnelile s'a preliminar o sumă de 800,000 lei. Dl Fehner, architect din Viena, specialist in construire de teatre, a fost chemat la București, ca să execute reparațiunile.

Corurile de plugari. La Giroda corul plugarilor a dat in 5 maiu n. concert, cu ocasiunea serbării hramului bisericii. S'au cântat mai multe cvartete, iar câțiva coriști au declamat poesii. — *La Fizeș* lângă Bocșa-montană, tinerimea a dat un concert, jucând și piesa «Cinel-Cinel» de V. Alecsandri. — *La Izvin*, lângă Timișóra, corul își zidește o casă proprie, pentru care a dat loc biserica, contribuind și pentru spese 100 fl.

C E E N O U ?

Inmormântarea lui George Barițiu.

Numerul trecut al foi noastre tocmai se tipăria, când la Sibiu se inmormântă mortul națiunii române, George Barițiu. Inmormântarea a fost o demnă mănifestație de stimă din partea națiunii față de ilustrul ei mort. Academia Română s'a reprezentat prin o delegațiune, Asociațiunea transilvană prin tot comitetul ei, bisericile prin fruntașii sei și clasa inteligentă română prin mulți ênși din toate părțile, iar numărul depeșelor de condolență s'a urcat peste 200, căci toți, începând dela regele Carol și până jos, țineau a luă parte la doiliu general. Serviciul funebral, la care a fost de față și Esc. Sa arhiepiscopul și mitropolitul Miron Romanul, cu tot consistoriul gr. or., s'a oficiat de Rds. dn vicariu capitular I. M. Moldovan, cu asistință strălucită, cântând corul dela catedrala din Blaș. Apoi dl dr. Aug. Bunea a rostit un escelent discurs funebral. A fost sublim momentul, când dl Nicolae Ionescu, urcat pe trépta primă a catafalcului, ș-a luat remas bun in numele Academiei. După aceea cortegiul s'a pus in mișcare spre cimiteriul bisericii române gr. c. La mormânt, care este aprópe de al lui Papú Ilarian, a vorbit întéiu cu multă căldură dl Zacharie Boiu in numele Asociațiunii transilvane, apoi dl dr. Aurel Mureșianu ca reprezentant al «Gazetei Transilvaniei» și in sfêrsit dl drd de medicină din Viena Ioan Capșa, in numele studenților academici români. Apoi trupul s'a aședat in mormânt și toți s'au depărtat cu lacrimi 'n ochi, urând: In veci amintirea lui!

Am publicat in mai multe rënduri biografia marului nostru mort, de asta-dată recapitulăm numai următoarele:

George Barițiu s'a născut in comuna Jucul-de-jos in Ardeal, la 12/24 maiu 1812. A studiat la Trăscău,

Blaș și Cluș unde a terminat liceul, apoi iar la Blaș, făcând cursul teologic de patru ani; la 1835 a fost numit profesor de fisică la gimnasiu. Pe timpul acela studiând mai mulți tineri români din Brașov la Blaș, părinții lor cerură câte un profesor ca in ferii să pregătască băeții din limba latină. In urma invitării, in véra anului 1834 Barițiu a mers la Brașov, unde fu primit cu multă dragoste; in anul viitor s'a duș iarăș. Intr'aceea brașovenii deschidând o școlă românescă, simțeau necesitatea unui profesor; se adresară la Blaș, de unde dobândiră pe Barițiu, care s'a și dus acolo in 1836, cu gândul ca după trei ani să se rentórcă și să se facă preot. Dar nu s'a mai intors. Ba in anul următor, la cererea brașovenilor, li se mai dete din Blaș și al doile profesor, teologul de anul al patrăle Andrei Mureșianu; in acelaș an fu trimis la Brașov, tot din Blaș, și Iacob Mureșianu, care fu aplicat ca profesor la gimnasiul catolic. La 1838 Barițiu inființă «Gazeta» apoi «Fóia», in colaborațiune cu Andrei Mureșianu. La 1841 s'a căsătorit cu Maria Belisariu din Brașov; a avut noue copii, din cari țtrăesc un fiu și 4 fiice, toate măritate. La 1845 s'a retras dela conducerea școlei, consacrándu-și totă activitatea publicisticii și luând parte la toate mișcările naționale politice. La adunarea din 1848 la Blaș a fost unul din vicepreședinți, a luat parte in deputațiunea de 110 membri care presentă dietei din Cluș protestul și petițiunea Românilor. La inceputul revoluțiunii se stabili pentru timp mai lung la Sibiu, ca membru in comitetul de pacificațiune, precum și in comitetul pentru apărarea țerii. Sibiiul ocupat de unguri, el scăpă la Cămpina, unde petrecu din martie până 'n iunie; atunci rușii îl arestară și fu transportat la Cernăuți; dar eliberat peste 11 zile, petrecu trei luni in familia Hurmuzachi. După restabilirea păcii, in 18 octombre 1849 s'a rentors la Brașov. La 5/17 decembre reluă conducerea Gazetei, inse numai până in 13/25 februarie 1850; atunci Gazeta fu oprită. Reapărând in tómma aceluiaș an, redacțiunea se dete lui Iacob Mureșian, Barițiu inse remase tot colaboratorul și spiritul conducător al diarului. Pe la 1878 se mută la Sibiu, acolo fondă «Observatoriul», care trăi opt ani de zile; atunci Barițiu își depuse condeiu de diarist. Se ocupă numai de istorie și publică trei volume mari «Părți alese din istoria Transilvaniei». A fost unul din fundatorii Asociațiunii transilvane, redactând mulți ani «Transilvania» organul Asociațiunii; a fost membru al Academiei Române dir. inceputul convocării sale; iar in sfêrșit președintele ambelor institutiuni. Anii din urmă s'a ocupat cu predilecțiune de școlă de fete a Asociațiunii transilvane. Meritele lui sânt neperitóre! Numele-i va trăi in etern!

Testamentul lui Barițiu. Regretatul reposat a lăsat intristatei familii un testament, datat din 31 decembre 1891. Intr'ensul se cuprind mai multe dispoșiții de natură intimă familiară, care nu pot fi menite pentru publicitate. De interes public sânt numai punctele 1 și 4 din dispoșițiile testamentare. Ele au următorul cuprins, in care individualitatea reposatului atât de frumos se ogindéză:

«1. Dcă Dumneđu va voi ca să mor in Sibiu, să mi se cêră loc lângă biserică undeva, séu in cimiterul gr. catolicilor cel contermin cu al orientalilor. Prețul locurilor mi se pare că este 50 fl. pentru cassa bisericii. Taca de inmormântare legiuită in archidiecepa de Alba-Iulia să se dea la cei doi preoți, adecă protopopului și capelanului intreită. Peste tot spesele inmor-

mântării mele să nu trecă peste 400 fl. (patru sute) v. a. aceștia corespund deplin poziției sociale în care m'am aflat ca simplu cetățean al unei țări spoliata și ca fiu al unui popor sărăcit de vécuri la góna și asupra barbăre. Acilea nu incăpe pompă nici vanitate.

«Eređii mei să nu lase ca să fiu inormântat cu spese dela vre-o cassă publică. La 6 săptămâni să mi se facă parastas cu spese din averea remasă...»

«4. Condeiu de aur să se ofere museului dela liceul din Blaș, în semn de recunoștință, că acolo la liceu am învățat să remân Român și să scriu românește, 4 ani ca școlar, 4 ca seminarist în facultatea teologică și un an ca profesor».

Hymen. Dl Eugen Tecuța și dra Elena Voina s'au cununat la Brașov. — Dl G. G. Măzgărean s'a logodit cu dșóra Sofia G. Ionescu în Budila.

Știri personale. Dl Stefan Godian, notar la tribunalul din Timișóra, a fost numit subjude la judecătoria cercuală din Bogșa-montană. — Dl Victor Ancean, practicant de drept la tribunalul din Cluș, s'a numit vicenotar la judecătoria cercuală din Téca. — Dl dr. I. T. Mera, pân' acuma medic la Gräfenberg, s'a stabilit în Carlsbad. — Dl George Popescu, avocat nou, ș-a deschis cancelăria advocațială în Turda.

O nouă condamnare a dr. Lucaciu. Curtea de casație din Budapeșta a confirmat sentința Curței de apel din Dobrițin, care a condamnat pe părintele dr. Lucaciu la 4 luni de închisóre ordinară și 300 florini amendă, în procesul de calomnie ce i se intentase de administrație și în care în prima instanță fusese condamnat la 2 luni închisóre și 50 de florini amendă. Acest proces s'a intentat părintelui dr. Lucaciu, pentru că fiind chemat de martor în afacerea unui atentat împotriva unui notar ungar, își exprimase înaintea tribunalului părerea, că acea afacere ar fi fost pusă la cale de administrație cu șcirea și aprobarea guvernului unguresc, pentru a compromite pe Români. Părintele dr. Lucaciu va avé să-și facă această nouă pedepsă imediat după expirarea anului de închisóre, ce-l face acuma la Seghedin.

Proectele de legi pentru religiune respinse. În casa magnaților discutându-se bugetul, acela s'a votat, dar cu espresa declarațiune că maturul corp nu aprobă și nu împărtașește programul bisericesc-politic al guvernului. Prin urmare casa magnaților n'are să voteze nici legea pentru introducerea matriculelor civile, nici ceea pentru recepțiunea ovreilor.

Necrolog. Dr. Sabin Coriolan Secula, doctor în științele universale medicale, medic secundar în sanatoriul Löwinger din Viena, voluntar c. și r. în activitate, a încetat din viață la Arad în 6 maiu, în etate de 27 ani. Il gelesc: mama vęd. Iudita Secula n. Truța, fratele Sever Secula absolvent de filosofie, sora Azotta măr. Hodos, buna vęd. Elena Secula n. Prodanovici și alți consăngeni.

Rectificare. Primum următóarele rënduri: «În continuarea ultimă a «Suvenirilor dela manevre» am citit un mic pasaj, care trebuie că mi-a lunecat din condei fără să vreu a dice acea ce vęd acuma din tipar că cuprinde. E vorbă de cuvintele: «p'aici n'au ómenii reu gust» pg. 196. care le-aș fi omis nesmintit, decă mi-ar fi trecut corectura prin mână, fiind că cuprind o însinuare necavalerescă. Acuma n'am ce face alta, decăt că doresc a fi considerate de nescrise». A. Omița Paul.

Stropitóra de Peronospora, «Unicum». După nenumerate încercări nereușite, în sfârșit s'a putut aflá (fabricat indigen) o stropitóra de Peronospora, în care s'a evitat tóte scăderile ale sistemelor de pân' acuma; contrar, în ceea privește practicabilitatea, execuțiunea și trainicia, póte emulá cu tóte fabricele și sistemele din străinătate. Sistemul complicat și greoiu e delăturat cu totul, încât alte stropitóre trag câte 7 $\frac{1}{10}$ chile, Unicum n'are greutate mai mare de 3 $\frac{1}{2}$ chile; de aceea întrece tóte fabricatele și la espositia din primávéra acesta a reuniunii grădinarilor din Ungaria a obținut premiul întéiu, marea medalie de aur. Semântéria lui Edmund Mauthner ș-a câștigat dreptul de vëndare pentru tótá Europa.

OGLINDA LUMEI.

Cronică mică. Papa a primit de curënd delegația lorenilor din Metz și a dis că biserica e pentru îndreptățirea naționalităților. — Regele Otto al Bavariei a ajuns în o stare grozavă. Periódele de nebunie absolută se alteréză cu periódele de agitație febrilă. Când și când se arată momente de luciditate. — Împératul Germaniei iarăș a ținut cuvëntare politică; de asta-datá la defilarea trupelor pe câmpia dela Tempelhof. A reprobát, că adunarea imperială n'a votat proiectul de lege militară; de aceea a disolvat-o, fiind convins că adunarea nouă are să-l voteze. — Exregina Natalia a trimis fiului seu o scrisóre, prin care-l felicitéză; și fiind că ea nu póte merge în Serbia, îl poțtește să vină la granița sërbo-română ca să se póta vedé.

Suveranul Germaniei în Elveția. La reintórce-rea sa spre Germania, împératul Vilhelm II-lea a fost salutát cu entusiasm de poporul frumoșei Republici. La Airolo, soldații elvețieni au aruncat rose de Alpi și crini în vagonul împărătesei. Trecerea dela Fluclen până la Lucerna a fost splendidă. La sosirea vaporului imperial (pe lacul Lucernei) s'au tras 22 de tunuri. La debarcaderul din Schweizerhof, dl Schenk, președintele confederațiunei elvețiene, a salutát pe suveranii Germanici. Atât dl Schenk, cât și consilierii sei s'au întreținut multă vreme și fórte afabil cu împératul. Vilhelm al II-lea purtá uniformă de husari. El părea nițel obosit, dar a respuns cordial salutărilor entusiaste ale mulțimei. Împératul a trecut în revistá trupele elvețiene sub grandiosul și vastul pavilion din Schweizerhof. După aceea 22 de copile, în vęrstă dela 12—15 ani, purtând costumele celor 22 de cantóne, au oferit buchete de flori împărătesei. S'a dat și o mésză festivă, la care a luat parte suveranii și delegația elvețiană. Împératul erá fórte vesel. Primirea ce i s'a făcut în Elveția i-a plăcut fórte mult și se crede, că are și o însemnătate politică.

Calindarul săptămânei.

Duminica orbului. Ev. dela Ioanc. 9, gl. 5, a inv. 8, res. ap			
Diua sępt.	Calindarul vechiu	Călınd. nou	Sórele
Duminică	2 Păr. Atanasie	14 Bonifațiu	4 24 7 26
Luni	3 St. Timoteu	15 Sofia	4 22 7 30
Marți	4 Mart. Pelagia	16 Ioan Nepom.	4 21 7 31
Mercuri	5 Mart. Irina	17 Ubald	4 20 7 33
Joi	6 (+) Inalt. Dni	18 Ericus	4 19 7 34
Vineri	7 S. Mart. Acachie	19 Malvina	4 18 7 35
Sămbătă	8 S. Ap. și Ev. Ioan	20 Bernhard	4 17 7 36

Proprietar, redactor respundător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARIUL LUI IOSIF LÁNG & COMP. ÎN ORADEA-MARE.

